

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

О. М. Кислова
І. І. Кузіна

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ТА КОМП'ЮТЕРНОЇ ОБРОБКИ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Методичні вказівки
для написання та оформлення курсових робіт

Харків – 2021

Рецензенти:

Сокурянська Л. Г. – доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Кізілов О. І. – кандидат соціологічних наук, професор, завідувач кафедри методів соціологічних досліджень соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 4 від 27 квітня 2021 року)*

Кислова О. М., Кузіна І. І.

К 44   Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації : методичні вказівки для написання та оформлення курсових робіт. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. – 32 с.

Методичні вказівки розроблені на кафедрі методів соціологічних досліджень соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна з метою допомоги в написанні курсової роботи з навчальної дисципліни «Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації», яка покликана сприяти формуванню у студентів навичок практичного застосування основних статистичних методів аналізу результатів соціологічних опитувань. Вказівки охоплюють всі базові вимоги щодо змісту та оформлення курсової роботи. У методичних вказівках представлені фрагменти студентських робіт, що допоможуть визначитися з темою та змістом роботи, а також обрати власний стиль створення звітів за результатами соціологічних досліджень.

УДК 316.01:[303.7+004]:378.147.091.33-028.21(072)

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2021

© Кислова О. М., Кузіна І. І., 2021

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2021

ЗМІСТ

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2 ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	5
2.1 Вибір теми курсової роботи.....	6
2.2 Поступове розгортання аналізу наявних даних.....	8
2.3 Доопрацювання роботи та захист.....	9
3 КЕРІВНИЦТВО КУРСОВОЮ РОБОТОЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	9
4 СТРУКТУРА І ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	11
4.1 Структура курсової роботи та рекомендації щодо обсягу її елементів.....	11
4.2 Титульний аркуш.....	11
4.3 Зміст.....	11
4.4 Вступ.....	11
4.5 Основна частина.....	14
4.6 Висновки.....	15
4.7 Список використаних джерел.....	16
4.8 Додатки.....	16
5 ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	16
6 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	17
6.1 Загальні вимоги.....	17
6.2 Оформлення табличного матеріалу.....	18
6.3 Оформлення формульного матеріалу.....	20
6.4 Оформлення ілюстративного матеріалу.....	20
6.5 Оформлення бібліографічних посилань.....	22
7 ДОДАТКИ.....	25

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації» покликана разом з іншими дисциплінами забезпечити формування у майбутніх фахівців фундаментального теоретичного базису, широкого кругозору, соціологічного мислення і практичних навичок вивчення та оцінки суспільних процесів, явищ і подій за допомогою аналізу та комп'ютерної обробки даних.

Мета навчальної дисципліни – допомогти студентам навчитися самостійно опрацьовувати інформацію, що одержана в результаті соціологічного дослідження, дати слухачам теоретичні знання та практичні навички, що необхідні для самостійного аналізу та інтерпретації результатів емпіричних соціологічних досліджень, зокрема навички використання пакету SPSS для обробки масивів анкет.

Головні завдання дисципліни полягають у формуванні у студентів практичних навичок використання засобів комп'ютерної обробки емпіричних даних, а також засвоєнні основних методів аналізу соціологічної інформації та застосуванні цих знань на практиці.

Після закінчення курсу студенти мають:

знати: 1) переваги та недоліки, умови та обмеження основних кількісних методів, що використовуються соціологами у повсякденній практиці, а саме: методи аналізу одновимірних та двовимірних розподілів, методи візуалізації результатів дослідження, методи перевірки статистичних гіпотез, аналіз розбіжностей, кореляційний та факторний аналізи; 2) переваги та обмеження різноманітних пакетів статистичної обробки даних, зокрема пакету SPSS; 3) особливості первинного та вторинного аналізу соціологічної інформації;

вміти: 1) застосовувати основні статистичні методи для аналізу результатів соціологічних опитувань з урахуванням рівня вимірювання досліджуваних ознак; 2) використовувати комп'ютерні інструменти статистичного аналізу; 3) визначати, яким з вивчених методів вирішується певне завдання аналізу наявної інформації; 4) інтерпретувати результати застосування певних статистичних методів.

Виконання курсової роботи є важливим етапом оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками комп'ютерної обробки та аналізу соціологічної інформації.

Мета курсової роботи – закріпити, поглибити й узагальнити теоретичні знання та практичні навички з комп'ютерної обробки та аналізу результатів соціологічних опитувань, здобуті під час навчання.

Виконання курсової роботи є важливим етапом оволодіння практичними навичками комп'ютерної обробки та аналізу соціологічної інформації, які є необхідним компонентом фахової підготовки соціолога.

Протягом семестру студенти мають не тільки опанувати головні теоретико-методологічні засади основних методів обробки та аналізу результатів соціологічних опитувань, а й навчитися самостійно застосовувати ці методи у своїй професійній діяльності: формулювати дослідницькі гіпотези та перевіряти їх на основі емпіричних даних; здійснювати різноманітні перетворення змінних з метою поглиблення аналізу; візуалізувати результати; на основі аналізу даних виявляти соціальні зв'язки та закономірності. Отже, виконання курсової роботи сприяє не тільки систематизації та конкретизації практичних знань з дисципліни «Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації», а і набуттю компетенцій, необхідних для науково-дослідної діяльності, зокрема дослідження актуальних суспільних питань.

Під час виконання курсової роботи з дисципліни «Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації» студенти мають продемонструвати:

- ступінь володіння теорією та методологією статистичного аналізу даних;
- вміння самостійно організувати та здійснювати аналіз наявних даних;
- навички пошуку і аналізу необхідної інформації;
- ступінь засвоєння основних методів аналізу даних, що вивчались протягом семестру, їх переваг та обмежень, сфер застосування;
- вміння інтерпретувати результати виконаних розрахунків;
- вміння формулювати та перевіряти дослідницькі гіпотези, а також робити висновки, ґрунтуючись на аналізі емпіричних даних;
- навички застосування програмного забезпечення з метою обробки емпіричних даних;
- навички візуалізації та презентації результатів як аналізу даних, так і результатів дослідження.

2 ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Виконання курсової роботи передбачає наступні етапи:

1) вибір теми курсової роботи та підбір масиву даних, що містить емпіричні дані щодо обраної теми, визначення мети та завдань, предмета та об'єкта дослідження, формулювання дослідницьких гіпотез;

2) послідовне застосування вивчених методів статистичного аналізу з метою дослідження обраної теми на основі аналізу наявних емпіричних даних;

3) оформлення курсової роботи згідно з діючими стандартами, оцінювання курсової роботи науковим керівником та її публічний захист.

2.1 Вибір теми курсової роботи

Перший етап курсового дослідження передбачає насамперед *вибір теми* курсового дослідження та *знайдення відповідного масиву емпіричних даних*, що містить інформацію стосовно обраної теми. Це важливий етап, оскільки саме тут студент має можливість обговорити з науковим керівником свої інтереси та обрати тему, яка йому цікава та/або пов'язана з його науковими інтересами. Вихідним положенням є те, що вибір цікавої теми сприятиме формуванню у студентів прагнення дослідити всі її аспекти, виявити детермінанти досліджуваного феномену та закономірності його розвитку.

Ураховуючи специфіку навчальної дисципліни «Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації», студентам під час виконання курсової роботи рекомендується зосередитися на можливостях та обмеженнях певних методів статистичного аналізу, на необхідності їх комплексного застосування з метою всебічного вивчення обраної проблеми. У зв'язку з цим, щоб не відволікатися на проблеми, пов'язані зі збором емпіричних даних, рекомендується у якості емпіричної бази курсового дослідження обрати один з наявних масивів, що містить результати масових опитувань: 1) вибрати масив у будь-якому банку соціологічних даних, наприклад, на сайті Національного банку досліджень, де зареєстровані користувачі мають можливість безкоштовно скачувати дані досліджень, що містять масиви у форматі SPSS чи OSA, анкети, опис дослідження, опис методології та супровідні матеріали; 2) використати один із масивів, що отримані у результаті досліджень, проведених фахівцями соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Обирати масив даних пропонується за критерієм представленості в ньому інформації щодо обраної теми.

Приклади масивів даних, що можуть бути застосовані у якості емпіричної бази курсового дослідження:

1. Дослідження світових цінностей World Values Survey. Масив даних та анкету можна завантажити за посиланням:

<http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>;

2. Європейське соціальне опитування European Social Survey. Масив даних та анкету можна завантажити за посиланням:

<https://www.europeansocialsurvey.org/data/download.html?r=9>

Україна брала участь у 2–6 хвилях;

3. Результати загальнонаціонального дослідження «Вища школа як суб'єкт соціокультурної трансформації», проведеного кафедрою соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна 2001 р. під керівництвом Л. Г. Сокур'янської (за репрезентативною вибіркою опитано 1810 студентів 16 українських ЗВО);

4. Результати міжнародного дослідження «Вища освіта як фактор соціоструктурних змін: порівняльний аналіз посткомуністичних суспільств»,

проведеного кафедрою соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна у 2005–2007 рр. під керівництвом Л. Г. Сокурянської (за репрезентативною вибіркою було опитано 3057 студентів вищих навчальних закладів України, 780 студентів ВНЗ Білорусі, а також – 587 студентів ВНЗ України);

5. Результати міжнародного дослідження «Проблеми формування громадянської ідентичності української молоді: роль освіти як чинника консолідації суспільства», проведеного кафедрою соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна у 2008–2009 рр. під керівництвом Л. Г. Сокурянської (вибірка репрезентативна за критеріями «курс навчання» і «профіль навчання»; похибка вибірки не перевищує 5 %; вибіркова сукупність – 3058 респондентів);

6. Результати суцільного опитування студентства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна з жовтня 2011 року по грудень 2012 року, проведеного науково-дослідним Інститутом соціально-гуманітарних досліджень спільно з соціологічним факультетом Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (керівник дослідження – проф. Кізілов О. І.);

7. Результати дослідження «Молодь на пограниччі Центральної та Східної Європи: ціннісні орієнтації та повсякденні практики» (2015 р., за репрезентативною вибіркою опитано 1200 учнів випускних класів прикордонних міст України (Харків, Дрогобич, Ужгород), 1043 учні Польщі (Перемишль, Зелена Гура, Жешув), за нерепрезентативною – 359 учнів Угорщини (Ніредьгаза); керівник досліджень – проф. Сокурянська Л. Г.;

8. Результати дослідження «Репродуктивні установки та сімейні цінності сучасного студентства», проведеного кафедрою соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна 2019 р., керівник дослідження – проф. Сокурянська Л. Г. (опитано 673 респонденти);

9. Результати різноманітних досліджень, що містяться у Національному банку досліджень:

<https://ukraine.survey-archive.com/data#user-research>.

Під час вибору теми курсової роботи рекомендовано врахувати можливість її подальшого розвитку і використання зібраного матеріалу під час виконання кваліфікаційної роботи (диплома), а також враховувати актуальність проблеми, власні наукові інтереси та можливість отримання масиву даних, що містить змінні, необхідні для аналізу обраної проблеми. Обрання актуальної проблеми дасть можливість у майбутніх дослідженнях звертатися до неї та отримувати значущі результати. Відповідність теми курсової роботи власним науковим інтересам підвищить умотивованість всебічно аналізувати проблему. Робота з масивом емпіричних даних – необхідна умова виконання курсового проекту.

Не дозволяється написання курсової роботи з однієї і тієї ж теми та на одному й тому ж масиві двома студентами одного курсу. Кільком студентам, які навчаються на одному курсі, дозволяється виконувати курсові роботи за одним масивом даних тільки за умови відображення в роботі різних аспектів проблеми (різних ознак).

Після вибору теми курсової роботи та знаходження відповідного масиву емпіричних даних студенти мають визначити мету та завдання, об'єкт та предмет дослідження, сформулювати дослідницькі гіпотези та перейти до головного – застосування різноманітних методів аналізу даних з метою вивчення обраної теми.

2.2 Поступове розгортання аналізу наявних даних

Другий етап виконання курсової роботи полягає у поступовому розгортанні аналізу наявних даних, що передбачає, з одного боку, застосування основних методів аналізу даних, що вивчалися протягом семестру, з метою дослідження обраного феномену, з іншого боку, аналіз їх переваг та обмежень, зокрема евристичного потенціалу в контексті дослідження обраного феномену.

На цьому етапі студент повинен застосувати такі методи:

- Аналіз та візуалізація одновимірних розподілів, в разі потреби застосування мір центральної тенденції.

- Трансформація даних з метою поглиблення аналізу, наприклад, побудова фільтрів з метою дослідження певних соціальних груп та/або побудови соціологічного їх портрету чи створення нових змінних, які сприятимуть більш повному розкриттю неявних тенденцій. Також може бути використано перекодування змінних з метою трансформації первісної шкали, наприклад, метричної в інтервальну.

- Перевірка гіпотез про взаємозв'язок ознак шляхом кореляційного аналізу, зокрема аналізу двовимірних розподілів. В разі потреби створення нових змінних.

- Поширення результатів вибіркового дослідження на всю генеральну сукупність (побудова довірчих інтервалів, статистична перевірка гіпотез).

- Аналіз розбіжностей (параметричні та непараметричні тести значущості розбіжностей).

Крім того рекомендується проаналізувати можливості факторного, кластерного та регресійного аналізів у контексті вирішення аналітичних завдань з теми курсової роботи. Враховуючи той факт, що ці методи викладаються в кінці семестру та студенти можуть не встигнути їх застосувати, вони не є обов'язковими.

2.3 Доопрацювання роботи та захист

Третій етап – заключний. Він містить наступні фази:

1. Оформлення тексту відповідно до вимог, що висуваються до курсових робіт, і здача його керівникові.
2. Доопрацювання тексту з урахуванням зауважень наукового керівника. Здача остаточного варіанта тексту курсової роботи на кафедру не пізніше, як за тиждень до захисту.
3. Підготовка презентації роботи.
4. Захист курсової роботи у призначений термін.

3 КЕРІВНИЦТВО КУРСОВОЮ РОБОТОЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Науковий керівник курсової роботи – викладач практичних занять у студентській групі.

Науковий керівник виконує такі функції:

- затверджує тему роботи;
- надає допомогу в складанні плану;
- обговорює зі студентами обрану ними літературу, за необхідності додає джерела інформації з обраної теми;
- проводить регулярні консультації з обраної теми;
- здійснює контроль за виконанням курсової роботи;
- оцінює зміст курсової роботи;
- надає оцінку з коментарями.

Критерії оцінювання курсової роботи

Курсова робота виконується протягом семестру та передбачає поступове виконання практичних завдань за обраним масивом даних.

Максимальна кількість балів за курсову роботу – 35, з них:

№ з/п	Вид роботи	Кількість балів
1	Аналіз одновимірних розподілів, в тому числі:	5
	вміння правильно обрати статистики, які мають бути застосовані для вирішення завдання, а також навички обґрунтування свого вибору	2
	вміння виконати всі необхідні розрахунки	1
	інтерпретації отриманих результатів	1
	грамотність оформлення	1

№ з/п	Вид роботи	Кількість балів
2	Кореляційний аналіз, зокрема аналіз двовимірних розподілів, в тому числі:	5
	вміння розрахувати всі показники, що потрібні для вирішення поставленої задачі в пакеті SPSS	1
	вміння наочно презентувати отримані результати в таблицях та діаграмах	1
	вміння проінтерпретувати отримані результати	2
	культура оформлення звіту	1
3	Модифікація даних з метою поглиблення аналізу, наприклад, побудова соціального портрету певної групи респондентів, відібраних з масиву анкет, в тому числі:	5
	формулювання завдання – опис групи, що буде досліджуватись (наприклад, студенти гуманітарного профілю навчання, які регулярно читають фахову літературу)	1
	логічна умова для побудови фільтра	1
	перевірка того, що з масиву анкет вибрані потрібні респонденти	1
	соціальний портрет – опис специфічних рис групи, що аналізується (будується на основі аналізу одновимірних розподілів ознак, які найкраще характеризують специфічність досліджуваної групи)	2
4	Побудова довірчих інтервалів, в тому числі:	5
	вміння коректно сформулювати аналітичне завдання	1
	навички розрахунків вручну та в SPSS	2
	грамотна інтерпретація отриманих результатів	2
5	Аналіз розбіжностей, в тому числі:	5
	вміння коректно сформулювати аналітичне завдання та обрати метод аналізу розбіжностей	1
	вміння виконати необхідні розрахунки в SPSS	1
	грамотна інтерпретація отриманих результатів	2
	культура оформлення звіту	1
6	Вступ, висновки, оформлення	5
7	Захист (презентація)	5

4 СТРУКТУРА І ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

4.1 Структура курсової роботи та рекомендації щодо обсягу її елементів

1. Титульний аркуш – 1 сторінка.
2. Зміст – 1 сторінка.
3. Перелік умовних позначень (за необхідності).
4. Вступ – 2–3 сторінки.
5. Основна частина – 20–30 сторінок.
6. Висновки – 1–2 сторінки.
7. Список використаних джерел.
8. Додатки (за необхідності).

4.2 Титульний аркуш

На титульному аркуші повинні бути зазначені:

- назва вищого навчального закладу;
- назва кафедри, де виконувалася робота;
- назва групи;
- прізвище, ім'я та по батькові автора роботи (повністю);
- тема роботи;
- прізвище, ініціали, посада й учений ступінь керівника;
- місце і рік виконання роботи.

4.3 Зміст

Слугує для забезпечення швидкого пошуку потрібної інформації й повинен включати назви складових частин курсової роботи з обов'язковим зазначенням номерів сторінок.

4.4 Вступ

Вступ є важливим показником кваліфікаційної «зрілості» автора курсової. Вступ повинен бути чітким і зваженим (2–3 сторінки). Його не слід перевантажувати загальними фразами.

У вступі:

- обґрунтовується вибір теми роботи, описуються сутність і актуальність досліджуваної проблеми;
- надається аналіз наявних досліджень за темою курсової роботи або літератури з теми дослідження;
- визначаються об'єкт і предмет курсової роботи;
- формулюються мета й завдання роботи;
- вказується емпірична база дослідження;
- дається коротка довідка про структуру роботи.

Актуальність теми дослідження – це обґрунтування проблеми дослідження з точки зору її соціальної та наукової значущості.

Актуальність курсової роботи повинна розкривати необхідність дослідження обраної теми, цей розділ повинен містити відповідь на питання: «Чому слід займатися вивченням даної теми?». Іншими словами, актуальність теми дослідження – це опис проблемної ситуації та її соціальної значущості. Актуальність можна формулювати за допомогою наступних вступних фраз:

«Досліджувана тема актуальна через ...»,

«Тема представляє теоретичний і практичний інтереси, тому що ...»,

«Дослідження вважається дискусійним не тільки в Україні, але і за кордоном ...»,

«На актуальність теми вказують такі чинники, як ...»,

«Актуальність курсової роботи полягає в ...»,

«Актуальність теми курсової роботи зумовлена ...».

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми курсового дослідження. Слід стисло, критично проаналізувати основні положення останніх досліджень і публікацій, що безпосередньо стосуються теми курсового дослідження, виокремити досі не вирішені частини загальної проблеми, вивченню яких присвячено курсову роботу.

Об'єкт і предмет дослідження завжди представлені в самій темі курсової роботи. Об'єкт – носій проблемної ситуації. Наприклад, якщо досліджується тема «Ціннісні орієнтації українського студентства», то об'єктом виступає *українське студентство*. Предмет – це найбільш значущі особливості об'єкта, які підлягають безпосередньому вивченню у контексті конкретного дослідження. Отже, у наведеній вище темі предметом дослідження є *ціннісні орієнтації* українського студентства. При цьому слід мати на увазі, що один і той самий об'єкт може досліджуватися з різних боків, метою вивчення різних проблем, тобто може мати різні предмети дослідження. Наприклад, якщо тема курсової роботи – «Академічна мобільність українських студентів», то об'єктом дослідження також буде українське студентство, проте предмет дослідження буде інший – академічна мобільність.

Мета роботи у формулюванні може бути подібною за змістом (або майже збігається) з назвою самої теми, а попереду повинно стояти дієслово: виявити, визначити, установити, проаналізувати, дослідити тощо. Слід пам'ятати, що мета завжди націлена на кінцевий результат.

Наприклад, у другій запропонованій в попередньому прикладі темі мета може бути сформульована так: «дослідити стан та детермінанти академічної мобільності в Україні».

Завдання розкривають конкретні кроки, за допомогою яких досягається мета курсової роботи. Це, по суті, алгоритм досягнення мети. На основі сформульованих завдань вибудовується структура самої курсової

роботи, що відображена у змісті (у його пунктах). Тобто завдання роботи повинні бути безпосередньо пов'язані зі змістом. Пунктів змісту може бути стільки ж або більше, ніж завдань, але не менше.

До кожного завдання можна сформулювати **гіпотезу**. Перевірка висунутих гіпотез має сприяти досягненню мети дослідження. Слід мати на увазі, що гіпотези зазвичай виводять з актуальних теоретичних уявлень та/або емпіричних даних, а перевірка сформульованих гіпотез здійснюється шляхом застосування певного методу (чи кількох методів) аналізу даних.

Емпірична база дослідження – це інформація про масив даних, який використовується для дослідження теми курсової роботи. Характеризуючи емпіричну базу, необхідно вказати, результати якого дослідження містить масив даних, коли та ким воно проводилося.

Приклади.

Приклад 1. Тема дослідження – Ціннісні орієнтації студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: застосування методів аналізу даних в пошуку латентних закономірностей.

Емпірична база дослідження. В якості емпіричної бази ми використовували масиви даних, отримані в результаті дослідження студентства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в період з жовтня 2011 року по грудень 2012 року (суцільне опитування студентів 1, 3 і 5 курсів, масиви даних Univer1.sav, Univer3.sav та Univer5.sav), що було проведено науково-дослідним Інститутом соціально-гуманітарних досліджень спільно з соціологічним факультетом Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Приклад 2. Тема дослідження – Академічна порядність сучасних українських студентів в контексті становлення академічної культури.

Емпірична база дослідження. Емпіричною основою нашого аналізу слугують масиви даних, отримані в рамках проекту «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку», реалізованого з 25.12.2014 по 10.07.2015 колективом Східноукраїнського Фонду соціальних досліджень спільно зі співробітниками Інституту соціально-гуманітарних досліджень Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Зокрема, використовувалися результати масового соціологічного опитування студентів та викладачів вищих навчальних закладів (масив даних становить 1928 студентів і 374 викладачі).

Приклад 3. Тема дослідження – Динаміка ціннісної свідомості українського студентства.

Емпірична база дослідження. Емпірична база – масиви даних, що містять результати міжнародного дослідження «Вища школа як суб'єкт соціокультурної трансформації» (2002–2009 рр.), що було здійснено співробітниками кафедри соціології та соціологічної лабораторії соціологічного

факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (за репрезентативною вибіркою опитано 1972 студенти українських ВНЗ та 981 студент ВНЗ Білорусі).

Методи дослідження. У вступі також необхідно вказати про методи, які використовуються в роботі. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відриваючи від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом.

4.5 Основна частина

Основна частина курсової роботи присвячена розкриттю, деталізації, доказу, аргументації основних положень роботи. Висвітлюється процес дослідження, дається аналіз та узагальнення отриманих результатів, їхня інтерпретація та пояснення. При цьому головна увага приділяється аналізу евристичних можливостей та обмежень кожного з застосованих методів, демонстрації необхідності комплексного використання різноманітних методів аналізу даних, кожний з яких призначений для вирішення конкретних аналітичних завдань.

Кожний розділ основної частини курсової роботи має представляти результати застосування певного методу аналізу даних в контексті дослідження теми курсової роботи та містити короткі висновки стосовно його переваг та недоліків, певних обмежень, які зумовлюють необхідність звернути увагу на інші засоби вивчення досліджуваного феномену та дозволять розкрити його нові грані. Кожний розділ має містити стислий висновок щодо доцільності використання певних методів аналізу та/або прийомів трансформації вихідних даних з метою вирішення завдань курсової роботи.

У основній частині курсової роботи мають бути представлені принаймні 5 розділів, що охоплюють основні методи аналізу даних та засоби їх комп'ютерної реалізації.

Наприклад, якщо тема курсової роботи – *академічна мобільність українського студентства*, то розділи можуть містити наступне:

1. Можливості та обмеження аналізу одновимірних розподілів в дослідженні ... (наприклад, академічної мобільності українського студентства). У розділі необхідно представити одновимірні розподіли за змінними, що мають відношення до теми курсового дослідження, проаналізувати їх та виокремити ті моменти, що викликають найбільшу зацікавленість. При цьому необхідно звернути увагу на шкали вимірювання аналізованих змінних, на статистики, що можуть сприяти їх аналізу. У висновку до розділу обов'язково слід вказати обмеження методу одновимірних розподілів, що проковує необхідність застосування інших методів аналізу даних. У розділі, як мінімум, повинно бути представлено одновимірний розподіл за ознакою «академічна мобільність» та проаналізовано, який відсоток опитаних є ака-

демічно мобільними, який відсоток можна вважати потенційно мобільними, який – зовсім не мобільними, а також попередні роздуми стосовно факторів, що сприяють академічній мобільності.

2. Побудова фільтрів як засіб створення соціологічного портрету ... (наприклад, академічно мобільних студентів). У розділі слід вказати, чому без побудови фільтрів не можна побудувати соціологічний портрет означеної групи, крім того необхідно представити (1) логічну умову для виділення академічно мобільних студентів та (2) аналіз характерних рис цих студентів, отриманий за допомогою одновимірних розподілів після підключення фільтру. Наприкінці розділу слід висунути гіпотези стосовно факторів, що сприяють академічній мобільності.

3. У третьому розділі слід представити результати перевірки висунутих гіпотез. Найчастіше висунуті гіпотези є гіпотезами про взаємозв'язок двох ознак, які можна перевірити шляхом аналізу двовимірних розподілів. Отже, у цьому розділі мають бути представлені (1) побудовані кореляційні таблиці та їх змістовна інтерпретація, (2) обчислені та проінтерпретовані значення коефіцієнтів кореляції. У висновку треба коротко схарактеризувати, що саме вдалося виявити даним методом та що ще потребує вивчення.

4. У четвертому розділі пропонується обговорити можливості поширення найбільш важливих висновків на генеральну сукупність та розрахувати довірчі інтервали.

5. У п'ятому розділі доцільно проаналізувати можливості методів аналізу розбіжностей та застосувати який-небудь з них (наприклад, дисперсійний аналіз). Підсумовуючи цей розділ, необхідно описати можливості методів аналізу кореляційних зв'язків і методів аналізу розбіжностей.

Додатково підтримується прагнення студентів застосувати більш складні методи: факторного, кластерного та регресійного аналізів. Ці методи мають бути представлені в окремому (-их) розділі (-ах). Застосування більш складних методів аналізу даних дозволяє студентам отримати максимум 5 балів, але так, щоб загальна кількість балів за курсову роботу не перевищувала 35.

Зазначена послідовність розділів не є обов'язковою. Наприклад, у випадку дослідження певної соціальної групи (наприклад, інтелектуальної еліти) робота починається з побудови фільтру для її виділення з загального масиву даних.

4.6 Висновки

Написання висновків – це заключний етап роботи студента над темою курсової роботи. В них стисло подається те, що було зроблено для розкриття теми, аналізуються методи, застосовані для вирішення завдань та досягнення мети дослідження. Крім того тут можуть бути наведені конкретні рекомендації щодо практичного використання отриманих результатів.

4.7 Список використаних джерел

У списку використаних джерел мають бути представлені навчальна література, монографічні дослідження, наукові статті, статистичні видання, довідники та інтернет-джерела. Список повинен містити не менше 5 сучасних джерел (опублікованих не раніше 2015 року), вивчених студентами. На всі наведені в списку джерела повинні бути посилання в тексті курсової роботи.

Список використаних джерел має містити принаймні 1–2 основні теоретичні джерела за темою роботи. Основна частина списку джерел – це публікації, зокрема підручники, з методів аналізу даних (мінімальна кількість – 2–3). Якщо емпіричною базою курсового дослідження слугував завантажений з інтернету масив даних, необхідно обов'язково зробити посилання на банк даних чи інше джерело, де цей масив було отримано.

4.8 Додатки

Додатки – допоміжні ілюстративно-графічні, табличні, розрахункові та текстові матеріали, що доповнюють текст роботи, але їх недоцільно (обсяг більше 1 сторінки) приводити в основному тексті курсової роботи.

Додатки до курсової роботи можуть включати в себе таблиці виводу з SPSS, що займають більше 1 сторінки, та проміжні обчислення, розрахунки, викладення.

Додатки поміщають в кінці курсової роботи. Кожен з них має починатися з нової сторінки і мати заголовок. Додатки повинні мати спільну з іншою частиною курсової роботи наскрізну нумерацію сторінок. На кожен з додатків в основній частині курсової роботи повинне бути посилання.

Послідовність додатків повинна відповідати їх згадці в тексті.

Додатки не враховуються при визначенні обсягу курсової роботи.

5 ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота, закінчена і оформлена відповідно до встановлених вимог, повинна бути здана викладачу до початку екзаменаційної сесії, згідно з графіком навчального процесу.

Курсова робота надається науковому керівникові для її оцінки та коментування і допуску до захисту.

Підставою для незадовільної оцінки може бути наступне:

- невідповідність змісту обраній темі;
- відсутність послідовності викладу матеріалу;
- помилки в розрахунках;
- відсутність висновків;

- недотримання вимог, що висуваються до оформлення курсової роботи;
- недостатній обсяг курсової роботи;
- недостатній перелік використаних джерел;
- відсутність посилань на джерела.

Курсова робота допускається до захисту при наявності позитивної оцінки наукового керівника.

Захист курсової роботи приймається комісією у складі трьох викладачів кафедри, включаючи наукового керівника.

Захист складається з доповіді студента за результатами курсової роботи, яка триває 5–7 хвилин, і відповідей на питання комісії. Презентація курсової роботи має готуватися за допомогою Power Point або іншої аналогічної програми для створення презентацій.

Студент повинен: відобразити в презентації основні пункти курсової роботи (тема, використаний масив даних, об'єкт та предмет дослідження, мета та завдання, дослідницькі гіпотези; візуалізовані одновимірні та двовимірні розподіли, соціальний портрет досліджуваної групи, довірчий інтервал, аналіз розбіжностей; висновки), логічно побудувати повідомлення про виконану роботу, обґрунтувати висновки, показати самостійність виконання роботи, дати правильні відповіді на запитання.

Рішення про оцінку курсової роботи приймається за результатами аналізу поданої курсової роботи, доповіді на захисті (включаючи презентацію) та відповідей на запитання.

Оцінюючи курсову роботу, комісія враховує такі показники:

- володіння основними методами аналізу даних;
- творчий підхід до використання аналітичних інструментів у контексті досягнення мети курсового дослідження;
- якість презентації результатів курсового дослідження, зокрема: послідовність і логіка викладу матеріалу, вміння наочно представити головні результати, здатність зацікавити аудиторію;
- якість оформлення, мова, стиль і граматичний рівень курсової роботи;
- використання ілюстративного матеріалу (рисунок, таблиці тощо).

6 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

6.1 Загальні вимоги

Сторінки тексту курсової роботи повинні відповідати формату А4.

Орієнтація сторінок:

- для текстової частини – книжкова;
- для додатків – книжкова та / або альбомна.

Параметри сторінок:

Поля (мм): ліве – 25, верхнє – 15, нижнє – 15, праве – 15. Одно-сторонній друк тексту на комп'ютері, міжрядковий інтервал – 1,5; шрифт Times New Roman (розмір основного тексту – 14 пт; розмір шрифту виносок, таблиць, рисунків, додатків – 12 пт). Вирівнювання тексту – по лівій, без відступів. Абзац – 1,25 см.

Мова курсової роботи – українська.

Такі структурні елементи курсової роботи, як зміст, вступ, розділи, висновок, список використаних джерел та додатки, слід починати з нового аркуша. Тільки параграфи продовжуються за текстом.

Відстань між заголовками глави і параграфа – один рядок (1,5 міжрядковий інтервал); між заголовком і текстом – одна рядок (1,5 міжрядковий інтервал); між параграфами – два рядки (1,5 міжрядковий інтервал).

Перенесення слів в заголовках глав і параграфів не допускається. При необхідності примусово встановлюється розрив рядка, шляхом використання комбінації клавіш «SHIFT + ENTER».

Назви всіх структурних елементів всередині роботи виділяються жирним шрифтом, без підкреслення.

Заголовки структурних елементів курсової роботи, а саме, ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ і ДОДАТКИ, слід розташовувати посередині рядка без абзацу, без крапки в кінці, і друкувати прописними літерами, не підкреслюючи.

Розділи необхідно нумерувати арабськими цифрами в межах усього тексту без крапки. Після номера розділу наводиться його назва великими літерами без крапки в кінці, не підкреслюючи. Якщо назва складається з двох речень, їх розділяють крапкою. Найменування розділів слід розташовувати посередині рядка без абзацу, без крапки в кінці.

Номер параграфа складається з номерів розділу і параграфа, між якими ставиться крапка. В кінці номера параграфа крапка не ставиться. Кожен розділ повинен мати не менше двох параграфів. Назву параграфа слід розташовувати посередині і друкувати малими літерами, починаючи з великої, не підкреслюючи.

Шрифт всіх заголовків – напівжирний.

Всі сторінки роботи (в тому числі додатки) слід нумерувати арабськими цифрами. Номер на титульному аркуші не ставиться.

6.2 Оформлення табличного матеріалу

Результати розрахунків в SPSS, як правило, оформляються у вигляді таблиць, що включаються як в основну частину курсової роботи (вирівнювання по центру), так і в додатки. На кожну таблицю в тексті має бути зроблено посилання (наприклад: «Дані таблиці 1 показують...»; «Результати розрахунків представлені в таблиці 2.1»).

Заголовки рядків і стовпців таблиці пишуться з великої (заголовної) літери у формі однини, а підзаголовки – з малої літери, якщо вони складають одне речення з заголовком, або з прописної (великої) літери, якщо вони мають самостійне значення. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапка не ставиться.

Над таблицею справа поміщається напис: «Таблиця...» із зазначенням її номера (знак № та точка не ставляться), нижче пишеться заголовок з великої (заголовної) літери, без підкреслення. Крапка в кінці заголовка не ставиться. Перенесення слів в заголовках таблиць не допускається. При необхідності встановлюється розрив рядка, шляхом використання комбінації клавіш «SHIFT + ENTER».

Нумерація таблиць може бути наскрізною у межах всієї текстової частини курсової роботи (наприклад: Таблиця 1, Таблиця 2 тощо) або в межах розділу (наприклад: Таблиця 1.1, Таблиця 1.2, де перша цифра позначає номер розділу, друга – порядковий номер таблиці).

У таблиці не повинно бути незаповнених клітинок. За відсутністю даних у відповідній клітинці ставиться прочерк.

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш у правому верхньому кутку пишуть: «Продовження таблиці» і вказують її номер. Назва таблиці вказується тільки над першою частиною таблиці.

Приклад оформлення таблиць

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, наскільки важлива для Вас робота?», %

	Частота	Відсоток	Валідний відсоток	Накопичувальний відсоток
Валідні	1. Дуже важлива	514	39,9	40,6
	2. Скоріше, важлива	512	39,7	81,0
	3. Скоріше, не важлива	130	10,1	91,3
	4. Зовсім не важлива	111	8,6	100,0
	Усього	1267	98,3	100,0
Пропущені	Немає відповіді	2	0,2	
	Не знаю	20	1,5	
	Усього	22	1,7	
Загалом	1289	100,0		

Таблиці, що розміщуються на двох і більше сторінках, наводяться в додатках. Розмір шрифту в таблиці – 12 пт Times New Roman.

Цифри в клітинках таблиць повинні проставлятися так, щоб значення у всьому стовпці були розташовані один під іншим, якщо вони відносяться до одного показника. В одній таблиці слід дотримуватися однакової кількості десяткових знаків для всіх значень величин.

Бажано відокремлювати таблиці від тексту порожніми рядками – міжрядковий інтервал 1,5.

6.3 Оформлення формульного матеріалу

Формули розміщуються окремими рядками і нумеруються в межах розділу (перша цифра позначає номер розділу, друга – номер формули).

Номер проставляється арабськими цифрами на рівні формули в круглих дужках у крайньому правому положенні на рядку. Наприклад, формула розрахунку довірчого інтервалу для частки може бути представлена таким чином:

$$q - z_{\alpha/2} \sqrt{\frac{q(1-q)}{n}} < Q < q + z_{\alpha/2} \sqrt{\frac{q(1-q)}{n}}, \quad (1.1)$$

де Q – частка досліджуваної ознаки в генеральній сукупності;

q – частка досліджуваної ознаки у вибірці;

$z_{\alpha/2}$ – довірчий коефіцієнт, який відповідає довірчій ймовірності $P = 1 - \alpha$;

n – обсяг вибірки.

Після формули ставиться кома, і з нового рядка після слова «де» йде розшифровка кожної літери.

Формули, що йдуть одна за одною і не розділені текстом, відокремлюються комою.

На формули, запозичені з будь-якого джерела, робиться посилання в квадратних дужках, наприклад, [23, с. 50].

6.4 Оформлення ілюстративного матеріалу

До ілюстративного матеріалу відносяться: діаграми, графіки, схеми, які називаються рисунками.

На рисунки, розташовані в основній частині курсової роботи, робиться обов'язкове посилання в круглих дужках, наприклад: «Розраховуємо середні значення для чоловіків та жінок та візуалізуємо їх за допомогою пелюсткової діаграми (Рисунок 3)»;

Нумерація рисунків може бути наскрізною в межах всієї текстової частини курсової роботи (наприклад: Рисунок 1, Рисунок 2 тощо) або в межах розділу (наприклад: Рисунок 1.1, Рисунок 1.2, де перша цифра позначає номер розділу, друга – порядковий номер рисунка).

Рисунок має назву, що розкриває його зміст (наприклад: «Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, наскільки важлива для

Вас робота?»), і розташовується посередині рядка. Рекомендується виділення назви жирним шрифтом та курсивом.

Номер та назва рисунка вказуються під рисунком.

Не допускається перенесення слів у назві. При необхідності встановлюється розрив рядка, шляхом використання комбінації клавіш «SHIFT + ENTER».

Приклади оформлення рисунків

Рис. 1.1. Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, наскільки важлива для Вас робота?», %

Рис. 1.2. Думки респондентів щодо виправданості певних соціальних явищ (середні значення: інтервал від 1 – «ніколи не виправдано» до 10 – «завжди виправдано»)

6.5 Оформлення бібліографічних посилань

Бібліографічні посилання необхідно подавати у квадратних дужках, наприклад: [2, с. 34]. Перша цифра посилання відповідає номеру джерела в списку використаних джерел, а друга – номеру сторінки, з якої взята цитата.

При неможливості вказівки номера сторінки (наприклад, в разі посилання на електронний ресурс) вказується тільки номер джерела [2]. Посилання вживають при цитуванні, при запозиченні формул, таблиць, ілюстрацій, положень.

6.6 Склад і оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел має містити бібліографічні описи джерел, які використовувалися при написанні курсової роботи. На кожне джерело повинно бути зроблено бібліографічне посилання в тексті роботи. Не допускається відділення (перенесення на різні рядки або сторінки) ініціалів від прізвищ. Рекомендується використовувати нерозривний пробіл, встановлюваний сполученням клавіш «CTRL + SHIFT + Пробіл».

До джерел відносяться:

- література (підручники, навчальні посібники, монографії, збірники, багатотомні видання, статті з періодичних видань та збірників);
- ресурси мережі Інтернет (сайти, портали).

Джерела розташовуються в алфавітному порядку за прізвищем перших авторів або заголовків видань (якщо автор не зазначений).

Література іноземними мовами вказується в латинському алфавіті та розміщується після переліку літератури українською мовою.

До оформлення списку використаних джерел висуваються певні стандартизовані вимоги. Наразі в Україні діють два затверджені Національні стандарти, що відповідають за оформлення бібліографічної інформації в науковій роботі:

1. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Чинний від 2007-07-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 57 с. URL: <https://www.imena.ua/blog/big-data-big-brother-china/>

2. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/Biblioteka/sait/DSTU_8302-2015.pdf

Стандарт ДСТУ 8302:2015 є регламентуючим документом для оформлення бібліографічних посилань та бібліографічних списків посилань

у наукових роботах. Він установлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й розміщення в документах. Стандарт поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації.

«Список використаної літератури» (як обов'язкової частини наукової праці, зокрема курсової роботи) наводять у формі бібліографічного запису (ДСТУ ГОСТ 7.1:2006). Згідно із наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (zareestrovano в Мін'юсті 3 лютого 2017 р. № 155/30023) МОН України спростило вимоги до оформлення списку використаних джерел. Зокрема, на вибір можна використовувати Національний стандарт України «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015» або один із стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій, які є за альновживаними в зарубіжній практиці оформлення наукових робіт (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Рекомендований перелік
стилів оформлення списку наукових публікацій**

№	Назва стилю оформлення списку наукових публікацій
1	MLA (Modern Language Association) style.
2	APA (American Psychological Association) style.
3	Chicago/Turabian style.
4	Harvard style.
5	ACS (American Chemical Society) style.
6	AIP (American Institute of Physics) style.
7	IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style.
8	Vancouver style.
9	OSCOLA.
10	APS (American Physics Society) style.
11	Springer MathPhys Style.

Приклади оформлення списку використаних джерел згідно з Національним стандартом України ДСТУ 8302:2015 наведено у Додатку С.

6.7 Оформлення додатків

Додатки оформляють як продовження курсової роботи на наступних її аркушах. У тексті курсової роботи на всі додатки повинні бути посилання.

Кожний додаток слід починати з нової сторінки із зазначенням справа вгорі слова «Додаток» і його позначення. Додатки нумеруються літерами, починаючи з А. Назву додатка записують симетрично щодо тексту з великої літери окремим рядком.

Якщо додаток на декількох аркушах, то, починаючи з другого аркуша, справа вгорі вказується: Продовження додатка А (без крапки в кінці).

Таблиці додатків нумеруються арабськими цифрами з додаванням перед цифрою номера додатка, наприклад:

Таблиця А.1 (якщо таблиця знаходиться в додатку А)

Рисунки додатків нумеруються арабськими цифрами з додаванням перед цифрою номера додатка, наприклад:

Рисунок В.1 (якщо рисунок знаходиться в додатку В).

7 ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок титульного аркуша

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Соціологічний факультет
Кафедра методів соціологічних досліджень

КУРСОВА РОБОТА
з навчальної дисципліни

«Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації»

на тему: «Політичні орієнтації українського студентства»

Студента(ки) 3 курсу
групи
ПІБ

Науковий керівник:
науковий ступінь, посада
ПІБ

Харків 2021

Зразок змісту курсової роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1 АНАЛІЗ ОДНОВИМІРНИХ РОЗПОДІЛІВ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА	4
2 ЗАСТОСУВАННЯ ФІЛЬТРІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА	10
3 ДВОМІРНІ РОЗПОДІЛИ ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА	16
4 ЗАСТОСУВАННЯ ДОВІРЧИХ ІНТЕРВАЛІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА	21
5 ДИСПЕРСІЙНИЙ АНАЛІЗ У ВИВЧЕННІ ПОЛІТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА	27
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	30

Оформлення списку використаних джерел

Таблиця С.1

Приклади оформлення бібліографічних описів у посиланнях на джерела

згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40)

Документ	Приклади оформлення бібліографічних описів у посиланнях на джерела
1	2
Книги	
Один автор	<p>1. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. Київ : Дух і Літера, 2015. 380 с.</p> <p>2. Желязны Д. Говори на языке диаграмм: Пособие по визуальным коммуникациям для руководителей / Пер. с англ. Москва : Институт комплексных стратегических исследований, 2007. 336 с.</p> <p>3. Крыштановский А. О. Анализ социологических данных с помощью пакета SPSS. Москва : ГУ ВШЭ, 2007. 284 с.</p> <p>4. Татарова Г. Г. Основы типологического анализа в социологических исследованиях : учеб. пособ. Москва : Изд. дом «Высшее Образование и Наука», 2007. 236 с.</p>
Два автори	<p>1. Бююль А., Цёфель П. SPSS: искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей / Пер. с англ. Москва : ДиаСофт, 2005. 608 с.</p> <p>2. Горбачик А. П., Сальнікова С. А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS : навч. посібник. Луцьк : Вежа; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. 164 с.</p>
Три автори	<p>1. Донченко В. С., Сидоров М. В., Шарапов М. М. Теорія ймовірностей та математична статистика : навчальний посібник. Київ : Академія, 2009. 288 с.</p> <p>2. Паніотто В. І., Максименко В. С., Харченко Н. М. Статистичний аналіз соціологічних даних. Київ : «КМ Академія», 2004. 270 с.</p>

1	2
Чотири автори	<p>1. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.</p> <p>2. Фісун М. Т., Кравець І. О., Казмірчук П. П., Ніколенко С. Г. Інтелектуальний аналіз даних : практикум. Львів : Новий Світ-2000, 2018. 162 с.</p>
П'ять та більше авторів	<p>1. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.</p> <p>2. Family, Socialization and Interaction Process / Parsons T. et al. London : Routledge & Kegan Paul, 1956. 421 p.</p>
Без автора	<p>1. Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Арбеніної, Л. Сокурянської. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 520 с.</p> <p>2. Ukrainian Sociology in the 21st Century: Theory, Methods, Research Results / edited by Vil Bakirov, Yevhen Golovakha. Kharkiv : V. N. Karazin Kharkiv National University, 2018. 560 p.</p>
Довідники	<p>1. Социологический справочник / под общ. ред. В. И. Волловича. Киев : Политиздат Украины, 1990. 382 с.</p> <p>2. Соціологія: терміни і поняття : навчальний словник-довідник / за заг. ред. В. М. Пічі. Львів : Новий Світ-2000, 2020. 658 с.</p> <p>3. Історія соціологічної думки : навчальний енциклопедичний словник-довідник / за наук. ред. В. М. Пічі. Львів : Новий Світ – 2000, 2020. 687 с.</p>
Багатотомні документи	<p>1. Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін. ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с.</p> <p>2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінології. 424 с.</p> <p>3. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології : вибр. твори. Київ : Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с.</p>

1	2
Частина документа	
Книги	<p>1. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні : монографія</i>. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p> <p>2. Rogers R. Foundations of digital methods: Query design. <i>The datafied society. Studying culture through data</i>. Amsterdam University Press, 2017. P. 75–94.</p>
Тези доповідей, матеріали конференцій	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932–1933 років: втрати української нації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</i></p> <p>2. Кислова О. Н. Большие данные как фактор информационного неравенства. <i>Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання : тези доповідей та виступів учасників ІІІ конгресу Соціологічної асоціації України (Харків, 12–13 жовтня 2017 року). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 252–253.</i></p>
Статті з періодичних видань	<p>1. Верес О. М., Оливко Р. М. Класифікація методів аналізу великих даних. <i>Вісник Національного університету Львівська політехніка. Інформаційні системи та мережі</i>. 2017. № 872. С. 84–92.</p> <p>2. Кислова О., Кузіна І., Дирда І. Дослідження онлайн мови ворожнечі щодо ромської меншини в українському інтернет-просторі. <i>Ідеологія та політика</i>. 2020. № 2 (16). С. 252–278.</p> <p>3. Venturini T., Rogers R. API-Based Research or How can Digital Sociology and Journalism Studies Learn from the Facebook and Cambridge Analytica Data Breach. <i>Digital Journalism</i>. 2019. Vol. 7 (4). P. 1–9.</p> <p>4. Yamin M. Information technologies of 21st century and their impact on the society. <i>International Journal of Information Technology</i>. 2019. Vol. 11 (4). P. 759–766.</p>

1	2
Інші видання	
Дисертації	<p>1. Жулькевська О. В. Специфіка застосування мережевого аналізу в соціології : дис... канд. соціол. наук : 22.00.02 ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2003. 240 с.</p> <p>2. Любива Т. Я. Моделі лінійних структурних рівнянь як засіб верифікації соціологічних теорій середнього рівня : дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.02 ; Ін-т соціол. Нац. акад. наук України. Київ, 2011. 195 с.</p>
Автореферати дисертацій	<p>1. Дембіцький С. С. Розробка соціологічних тестів: методологія і практики її застосування : автореф. дис. ... д-ра соціол. наук : 22.00.02 ; НАН України, Ін-т соціології. Київ, 2019. 28 с.</p> <p>2. Ковальська Є. В. Валідизація використання індексу соціального статусу особи в емпіричному соціологічному дослідженні в Україні : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.02 ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2019. 18 с.</p> <p>3. Кузіна І. І. Довіра до політичних інститутів в Україні: концептуалізація феномену та фактори формування : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2015. 19 с.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Костюченко Ю. Не обмежувати, а змінюватись: виклики еволюції у світі загальнодоступних Big Data. URL: https://informnapalm.org/ua/vyklyky-evolyutsiyi-u-sviti-zagalnodostupnyh-big-data/ (дата звернення: 30.04.2020).</p> <p>2. Китайське попередження – як працює соціальний рейтинг на основі Big Data. URL: https://www.imena.ua/blog/big-data-big-brother-china/ (дата звернення: 17.11.2020).</p> <p>3. Big data. <i>Cambridge Dictionary</i>. URL: http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/big-data (дата звернення: 11.05.2019).</p> <p>4. World Values Survey Wave 7 (2017-2020) : веб-сайт. URL: http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp (дата звернення: 28.11.2020).</p>

1	2
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2020).</p> <p>2. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України. 2017. № 20. С. 136–141.</p> <p>3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178–179). С. 10–22.</p> <p>4. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України № 20 від 10.03.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17 (дата звернення: 07.10.2020).</p>